

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
ЖИТОМИРСЬКИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
НАЦІОНАЛЬНОГО ТРАНСПОРТНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

**Циклова комісія спеціальності J8 Автомобільний транспорт освітньо-професійна
програма «Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
з навчально роботи

Світлана ГЛАДУН

«29»серпня 2025 року

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

галузь знань	J Транспорт та послуги
спеціальності	J8 Автомобільний транспорт
освітньо-професійний ступінь	фаховий молодший бакалавр
статус освітнього компонента	обов'язковий
освітня програма	Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів
Навчальний рік	2025/2026
Мова навчання	українська

Викладач Кирило СИЛАНТЬЄВ, викладач вищої категорії

Розробник: Кирило СИЛАНТЬЄВ, викладач вищої категорії

Навчальна програма розглянута та затверджена на засіданні циклової комісії спеціальності J8 Автомобільний транспорт освітньо-професійна програма «Обслуговування та ремонт автомобілів та двигунів» ВСП ЖАДФК НТУ

Протокол №1 від 29__ серпня 2025 р.

Голова циклової комісії

Юрій МАЛАНЮК

Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання (для спеціальності 274)
Кількість кредитів –3	Галузь знань J Транспорт та послуги Спеціальність: J8 Автомобільний транспорт	обов'язкова	
Загальна кількість годин – 90		Рік підготовки:	
		3-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год. самостійної роботи студента – 2 год.		Семестр	
		5-й	-
		Лекції	
		24 год.	-
		Семінарські	
		12 год.	-
		Самостійна робота	
		54 год.	-
		Вид контролю:	
		Залік	

Мета вивчення навчальної дисципліни

Головною метою є виховання громадянина України, формування громадянської зрілості, свідоме і відповідальне ставлення до виконання своїх конституційних обов'язків, втілення на практиці Законів України.

Навчальною метою є формування системного уявлення у студентів про державу та право як основні засоби впорядкування суспільних відносин та вміння використовувати їх у практичному житті.

Зміст програми побудований на законодавстві України, синтезі історичного та соціологічного підходів у контексті правознавства. Навчити здобувача освіти орієнтуватися у правовому просторі, допомогти виробити цілісний погляд на взаємовідносини між людьми, в суспільстві та державі, формувати повноцінного громадянина в умовах розбудови незалежної України, формувати функціональні, мотиваційні та соціальні компетентності,

виходячи з понять право, закон; права, свободи та обов'язки людини, держава, громадянин тощо.

Завдання навчальної дисципліни

- Ознайомити здобувачів освіти з основами теорії держави та права і на цій основі сформувати їхнє уявлення про державно-правові реалії України;
- Поглибити знання про виникнення, типи та форми держави, історію розвитку української державності, сучасну українську державу та її органи;
- Поглибити знання здобувачів освіти про соціальні норми, сформувати системне уявлення про правові норми, галузі права, правовідносини, правопорядок, правопорушення та юридичну відповідальність;
- Сформувати системне уявлення про способи підтримання правопорядку, механізми захисту прав і свобод;
- Виховувати переконаність у необхідності дотримання правових норм, непримиренність до протиправної поведінки;
 - Виробити вміння аналізувати суспільно-політичні події, користуватися правовими актами, юридичною літературою;
- Формувати навички діяти згідно з правовими нормами у конкретних життєвих ситуаціях;
- Сформувати у здобувачів освіти вміння використовувати набуті знання у практичному житті тощо.

Інтегральна компетентність.

Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі у галузі автомобільного транспорту або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів транспортної галузі або технічних наук і характеризується

певною невизначеністю умов, нести відповідальність за результати своєї діяльності та здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність реалізовувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння його історії та закономірностей розвитку предметної галузі, її місця у системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 5. Здатність спілкування державною мовою як усно, так і письмово.

СК 15. Здатність забезпечити систему обліку і звітності (технологічну, статистичну) в роботі об'єктів та систем автомобільного транспорту і здійснювати адміністративне діловодство, документування та дотримання політики, принципів процедур якості.

У результаті вивчення навчальної дисципліни формуються **програмні результати навчання** відповідно до ОПП:

РН1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Структура навчальної дисципліни

Семестр	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усьог о	у тому числі		
		лекції	семінари	сам.р об.		лекції	семі нари	сам.роб.
5-й	90	24	12	54	-	-	-	-

Передумови для вивчення дисципліни: Людина і світ, Історія України, Всесвітня історія.

Очікувані результати навчання з дисципліни

Вивчаючи курс «Основи правознавства» здобувачі освіти **повинні знати:**

- Основні етапи розвитку державотворчого процесу в Україні;
- Організацію відносин у суспільстві та способи їх впорядкування;
- Поняття «держава» та її ознаки;
- Державний лад та його складові; форму держави;

- Поняття «громадянство»; особливості взаємовідносин людини і держави, громадянина і держави;
 - Поняття «право», функції права, правові норми, правові відносини та їх склад; види права;
 - Джерела права, систему законодавства;
 - Юридична відповідальність, підстави виникнення; юридичну відповідальність неповнолітніх;
 - Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина;
 - Поняття «влада»; особливості організації державної влади і місцевого самоврядування в Україні;
 - Систему оподаткування, бюджетну систему України;
 - Екологічні права і обов'язки громадян;
 - Поняття «злочин», його склад, види, стадії скоєння;
 - Право власності; способи захисту цивільних прав; спадкове право.
 - Умови і порядок укладання шлюбу; особисті та майнові права і обов'язки подружжя, батьків і дітей; право громадян на житло;
 - Види земель, форми та суб'єкти земельної власності;
 - Особливості прийому на роботу і припинення трудових відносин; поняття і види робочого часу та види відпочинку.
- Вивчаючи курс «Основи правознавства» здобувачі освіти **повинні вміти:**
- Користуватися законодавчими актами, правовими нормами та юридичною термінологією;
 - Аналізувати суспільно-політичні події;
 - Розв'язувати юридичні задачі;
 - Аналізувати нормативні акти;
 - Порівнювати юридичні поняття та явища;
 - Діяти згідно з правовими нормами у конкретних життєвих ситуаціях;
 - Використовувати набуті знання у практичному житті;

- Скласти конспекти, тези, готувати реферати за темою, брати участь у дискусії;
- Використовувати різні джерела права;
- Вміти аргументовано, на основі правових норм, відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему; виявляти розбіжності у позиціях

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінка	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Виставляється студентіві, який глибоко засвоїв програмний матеріал, володіє теоретичними поняттями з курсу, може пов'язати теорію з практикою.
«Добре»	Виставляється студентіві, який при відповідях на запитання виявив знання осново програмного матеріалу, володіє навиками практичного використання знань, але допустив окремі помилки, які не змінили суті поставлених завдань.
«Задовільно»	Виставляється студентіві, який поверхово засвоїв теоретичний матеріал, опускає суттєві помилки.
«Незадовільно»	Виставляється студентіві, який не засвоїв значної частини програмного матеріалу, допустив грубі фактичні помилки, не володіє основними поняттями.

Засоби діагностики результатів навчання: стандартизовані тести

Програма навчальної дисципліни

1. **Вступ. Основи теорії держави.** Поняття, мета, завдання і структура курсу правознавство. Порівняльна характеристика понять «країна», «суспільство», «державна». Поняття і види суспільних відносин та їх впорядкування у додержавний період. Поняття і ознаки держави. Функції держави: поняття і види.
2. **Державна влада. Держаний лад.** Органи держави: поняття, ознаки, види. Поняття і види влади. Особливості державної влади. Органи державної влади. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Поняття і загальна характеристика державного ладу: форма правління, політичний режим, форма територіального устрою.
3. **Правовий статус особи. Громадянство. Поняття та ознаки соціальної держави.** Загальна характеристика громадянства. Іноземці, особи без громадянства та особи з подвійним громадянством.
4. **Поняття і загальна характеристика права.** Соціальні норми: поняття, види. Поняття і ознаки права. Функції права. Джерела та форма права. Правові акти. Принцип верховенства законів. Систематизація правових актів: поняття і види. Поняття системи права.

Галузі права, правові інститути. Правові норми: ознаки, структура. Система права і система законодавства.

5. **Правовідносини, правопорушення, юридична відповідальність.** Поняття і види правовідносин. Склад правовідносин: суб'єкти, об'єкти, зміст. Правосуб'єктність. Поняття правопорушення та його склад. Види правопорушень. Поняття та види юридичної відповідальності.
6. **Теорія права та правовідносин.** Співвідношення правових норм зі статтями правових актів. Види правових систем. Поняття міжнародного права. Підстави виникнення, зміни і припинення правовідносин. Поняття суспільного порядку та дисципліни, способи їх забезпечення. Правопорядок як складова суспільного порядку. Поняття і гарантії законності. Поняття правосвідомості. Поняття, ознаки і підстави юридичної відповідальності; обставини, що її виключають.
7. **Конституційне право.** Основні права, свободи і обов'язки громадян України. Загальна характеристика конституційного права. Передумови прийняття і загальна характеристика Конституції України. Особливості політичного режиму, форми правління та адміністративно-територіального устрою України. Громадянство України: поняття, підстави набуття і припинення. Загальна характеристика прав, свобод і обов'язків людини і громадянина України. Гарантії та механізми захисту прав і свобод: поняття і види.
8. **Особливості організації державної влади і місцевого самоврядування в Україні.** Загальні засади організації державної влади в Україні. Референдум і вибори як способи безпосереднього волевиявлення народу: поняття та види. ВРУ. Президент України. Органи державної виконавчої влади: КМУ, центральні та місцеві органи виконавчої влади. Місьцеве самоврядування в Україні. Органи судової влади України.
9. **Основи Конституційного права.** Основні етапи розвитку української державності. Політико-правове закріплення суверенітету України. Міжнародні стандарти у сфері прав людини: поняття, акти, що їх визначають.
10. **Адміністративне право.** Загальна характеристика адміністративного права. Суб'єкти адміністративного права. Державна служба. Адміністративний проступок: поняття, ознаки, види. Підстави адміністративної відповідальності. Адміністративні стягнення. Адміністративна відповідальність неповнолітніх.
11. **Кримінальне право.** Загальна характеристика кримінального права. Поняття злочину, склад злочину. Види злочинів. Стадії скоєння злочину. Співучасть у злочині. Поняття, ознаки і підстави кримінальної відповідальності. Обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність. Види кримінальних покарань. Кримінальна відповідальність неповнолітніх.
12. **Цивільне право.** Загальна характеристика цивільного права. Особливості цивільної правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб.

Право власності: поняття, зміст. Види власності. Підстави набуття і припинення права власності. Власність неповнолітніх. Способи захисту цивільних прав. Поняття і значення строків позовної давності. Поняття і умови дійсності правочинів. Цивільні договори. Поняття спадкового права. Порядок спадкування. Підстави цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність неповнолітніх.

13.Сімейне право. Житлове право. Загальна характеристика сімейного права. Умови і порядок укладання та припинення шлюбу. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя, батьків і дітей. Загальна характеристика житлового права. Право громадян на житло: зміст і способи реалізації. Договір житлового найму.

14.Трудове право. Загальна характеристика трудового права. Трудовий договір: поняття, зміст, форма, строк, порядок укладання. Особливості прийому на роботу неповнолітніх. Припинення трудового договору: поняття, підстави. Поняття і види робочого часу та часу відпочинку. Поняття трудової дисципліни і обов'язки працівника. Відповідальність за порушення трудового законодавства: поняття, підстави, види. Дисциплінарні стягнення: поняття, види та порядок їх накладання та зняття. Матеріальна відповідальність.

15.Земельне право. Загальна характеристика земельного права. Види земель в Україні. Форми та суб'єкти права власності на землю. Способи набуття та припинення права власності на землю. Користування землею: поняття, суб'єкти, види. Права і обов'язки власників земельних ділянок і землекористувачів.

16.Законодавство про соціальний захист і охорону здоров'я. Поняття соціального страхування та соціального забезпечення.

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ. Основи теорії держави.	2
2	Державна влада. Держаний лад.	2
3	Поняття і загальна характеристика права.	2
4	Правовідносини, правопорушення, юридична відповідальність.	2
5	Конституційне право. Основні права, свободи і обов'язки громадян України.	2
6	Особливості організації державної влади і місцевого самоврядування в Україні. Загальні засади організації державної влади в Україні.	2
7	Адміністративне право.	2
8	Кримінальне право	2
9	Цивільне право	2
10	Сімейне право. Житлове право	2
11	Трудове право	2
12	Законодавство про соціальний захист та охорону здоров'я	2
РАЗОМ		24

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Державна влада. Державний лад	2
2	Теорія права та правовідносин.	2
3	Кримінальне право	2
4	Цивільне право	2
5	Сімейне право. Житлове право	2
6	Законодавство про соціальний захист і охорону здоров'я	2
	РАЗОМ	12

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи теорії держави	4
2	Правовий статус особи. Громадянство	2
3	Поняття і загальна характеристика права	4
4	Правовідносини, правопорушення, юридична відповідальність	4
5	Теорія права та правовідносин	2
6	Конституційне право	4
7	Особливості організації державної влади та місцевого самоврядування в Україні	2
8	Основи Конституційного права	4
9	Адміністративне право	4
10	Кримінальне право	4
11	Цивільне право	4
12	Сімейне право. Житлове право	4
13	Трудове право	4
14	Земельне право	4
15	Законодавство про соціальний захист та охорону здоров'я	4
	РАЗОМ	54

Тематичний план

№ п/п	Назви розділу тем	Кількість годин				Навчально-ме тодична література	Засоби діагно- стики
		усього	у тому числі				
			лекції ї	семінар	сам.		
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Вступ. Основи теорії держави. Поняття, мета, завдання і структура курсу правознавство. Порівняльна характеристика понять «країна», «суспільство», «держава». Поняття і види суспільних відносин та їх впорядкування у додержавний період. Поняття і ознаки держави. Функції держави: поняття і види.	6	2	-	4	[19], с. 5-29	Усне опитування
2.	Державна влада. Держаний лад. Органи держави: поняття, ознаки, види. Поняття і види влади. Особливості державної влади. Органи державної влади. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Поняття і загальна характеристика державного ладу: форма правління, політичний режим, форма територіального устрою.	4	2	2		[19], с. 31-37	Усне опитування
3.	Правовий статус особи. Громадянство. Поняття та ознаки соціальної держави. Загальна характеристика громадянства. Іноземці, особи без громадянства та особи з подвійним громадянством.	2			2	[20], с. 23-34	Усне опитування, тестування
4.	Поняття і загальна характеристика права. Соціальні норми: поняття, види. Поняття і ознаки права. Функції права. Джерела та форма права. Правові акти. Принцип верховенства законів. Систематизація правових актів: поняття і види. Поняття системи права. Галузі права, правові інститути. Правові норми: ознаки, структура. Система права і система законодавства.	6	2		4	[19], с. 34-42	Усне опитування

5.	Правовідносини, правопорушення, юридична відповідальність. Поняття і види правовідносин. Склад правовідносин: суб'єкти, об'єкти, зміст. Правосуб'єктність. Поняття правопорушення та його склад. Види правопорушень. Поняття та види юридичної відповідальності.	6	2		4	[20], с. 35-39	Усне опитування, тестування
6.	Теорія права та правовідносин. Співвідношення правових норм зі статтями правових актів. Види правових систем. Поняття міжнародного права. Підстави виникнення, зміни і припинення правовідносин. Поняття суспільного порядку та дисципліни, способи їх забезпечення. Правопорядок як складова суспільного порядку. Поняття і гарантії законності. Поняття правосвідомості. Поняття, ознаки і підстави юридичної відповідальності; обставини, що її виключають.	4		2	2	[21], 47-55	Усне опитування
7.	Конституційне право. Основні права, свободи і обов'язки громадян України. Загальна характеристика конституційного права. Передумови прийняття і загальна характеристика Конституції України. Особливості політичного режиму, форми правління та адміністративно-територіального устрою України. Громадянство України: поняття, підстави набуття і припинення. Загальна характеристика прав, свобод і обов'язків людини і громадянина України. Гарантії та механізми захисту прав і свобод: поняття і види.	6	2		4	[18], с. 87-103	Усне опитування

8.	Особливості організації державної влади і місцевого самоврядування в Україні. Загальні засади організації державної влади в Україні. Референдум і вибори як способи безпосереднього волевиявлення народу: поняття та види. ВРУ. Президент України. Органи державної виконавчої влади: КМУ, центральні та місцеві органи виконавчої влади. Місцеве самоврядування в Україні. Органи судової влади України.	4	2		2	[20], с. 119-133	Усне опитування, тестування
9.	Основи Конституційного права. Основні етапи розвитку української державності. Політико-правове закріплення суверенітету України. Міжнародні стандарти у сфері прав людини: поняття, акти, що їх визначають.	4			4	[18], с164-180	Усне опитування, тестування
10.	Адміністративне право. Загальна характеристика адміністративного права. Суб'єкти адміністративного права. Державна служба. Адміністративний проступок: поняття, ознаки, види. Підстави адміністративної відповідальності. Адміністративні стягнення. Адміністративна відповідальність неповнолітніх.	6	2		4	[19], с. 186-194	Усне опитування
11.	Кримінальне право. Загальна характеристика кримінального права. Поняття злочину, склад злочину. Види злочинів. Стадії скоєння злочину. Співучасть у злочині. Поняття, ознаки і підстави кримінальної відповідальності. Обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність. Види кримінальних покарань. Кримінальна відповідальність неповнолітніх.	8	2	2	4	[21], с. 201-220	Усне опитування

12.	Цивільне право. Загальна характеристика цивільного права. Особливості цивільної правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб. Право власності: поняття, зміст. Види власності. Підстави набуття і припинення права власності. Власність неповнолітніх. Способи захисту цивільних прав. Поняття і значення строків позовної давності. Поняття і умови дійсності правочинів. Цивільні договори. Поняття спадкового права. Порядок спадкування. Підстави цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність неповнолітніх.	8	2	2	4	[19], с.222-250	Усне опитування, тестування
13.	Сімейне право. Житлове право. Загальна характеристика сімейного права. Умови і порядок укладання та припинення шлюбу. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя, батьків і дітей. Загальна характеристика житлового права. Право громадян на житло: зміст і способи реалізації. Договір житлового найму.	8	2	2	4	[20], с.261-234	Усне опитування
14.	Трудове право. Загальна характеристика трудового права. Трудовий договір: поняття, зміст, форма, строк, порядок укладання. Особливості прийому на роботу неповнолітніх. Припинення трудового договору: поняття, підстави. Поняття і види робочого часу та часу відпочинку. Поняття трудової дисципліни і обов'язки працівника. Відповідальність за порушення трудового законодавства: поняття, підстави, види. Дисциплінарні стягнення: поняття, види та порядок їх накладання та зняття. Матеріальна відповідальність.	8	2		6	[19], с. 163-193	Усне опитування
16.	Законодавство про соціальний захист і охорону здоров'я. Поняття соціального страхування та соціального забезпечення.	8	2	2	4	[7]	Усне опитування
Разом:		90	24	12	54		

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль: усне опитування (фронтальне, групове, індивідуальне, комбіноване); контроль за ефективністю самостійної роботи (написання та захист рефератів, доповідей, підготовка творчо-аналітичних завдань).

Періодичний контроль: тематичні тестові завдання.

Підсумковий (семестровий) контроль: диференційований залік

Семестровий контроль у формі диференційованого заліку проводиться за результатами поточного контролю і не передбачає обов'язкової присутності студентів. Результати заліків оприлюднюються в журналі академічної групи до початку екзаменаційної сесії.

Для студентів заочної форми навчання підсумковий контроль у формі заліку проводиться в період екзаменаційної сесії за обов'язкової присутності студента.

Навчальна дисципліна передбачає використання комп'ютерної техніки з доступом до Інтернету.

Рекомендовані джерела інформації

Основна

1. Конституція України від 28 червня 1996р.// Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30.
2. Загальна декларація прав людини (1948)
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966)
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966)
5. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004.
6. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. //Відомості Верховної Ради Української РСР – 1971. – Додаток до № 50
7. «Про внесення зміни до статті 42 Кодексу законів про працю України щодо захисту трудових прав працівників» від 06.04.2017 № 2005-VIII
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – Додаток до № 51.
9. Закон України « Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України . – 19996. - № 49.
10. Закон України « Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 4.
11. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України . – 2001. - № 25-26.
12. Сімейний Кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22.

13. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. -2003. - № 40-44.
14. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» від 05.04.2017 № 1999-VIII
15. «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 № 1798-VIII
16. «Про споживче кредитування» від 15.11.2016 № 1734-VIII
17. Конституційне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ За ред.. академіка АПрН України Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002
18. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник/ За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенка. – К.: Юрінком Інтер, 2006
19. Наровлянський О.Д.. Правознавство: Підручник для 10 кл. загальноосвітн. навч. закл. (рівень стандарту, академ. рівень). –К.: Грамота, 2010
20. Шпиталенко Г.А., Шпиталенко Р.Б. Основи правознавства: Навч. посіб./ За ред. І.П. Лаврінчук.- К.: Каравела, 2004

Допоміжна

21. Михайленко О. Основи держави і права (Правознавство). – К.: 1995

Інформаційні ресурси

22. Законодавство України на сайті Верховної Ради України / <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/main/index>
23. "Право України" – всеукраїнський науково-практичний юридичний журнал/ http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=1385:pravo-ukrainy-zhurnal